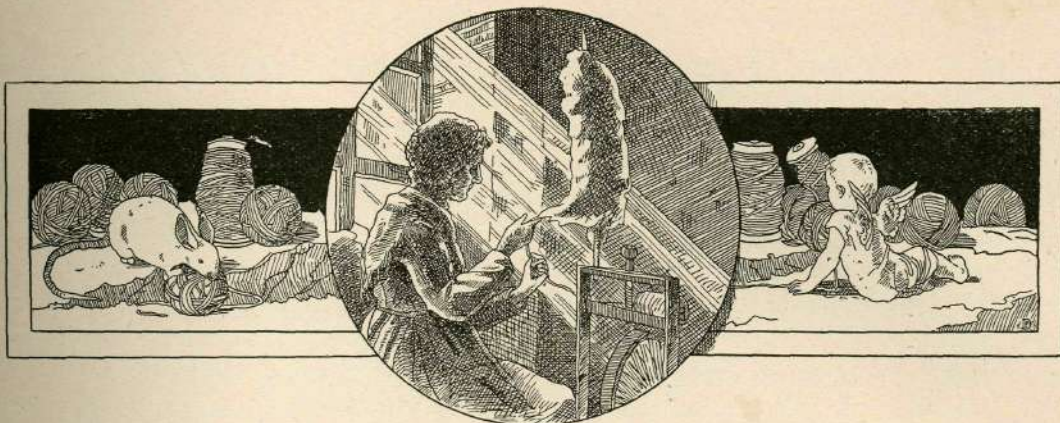

O lepoti.

(Spisal dr. Fr. L.)

3. Kako nam ugajajo lepe stvari.

Kar smo doslej slišali in premišljali o lepih stvareh, ni bilo težavno in nam ni napravljalo nobenih dvomov. Težava pa nas ustavi takoj, ako vprašamo, kako nam neki ugajajo lepe stvari. Ugodnosti so namreč razne, in ugajanje je tudi različno. Drugače nam ugaja hladna voda, kadar smo žejni; drugače nam ugaja beseda, kadar nas kdo pametno pohvali; drugače nam ugaja lepa slika, drugače zopet spoznana resnica. Vse te ugodnosti in kar bi jih še sicer lahko našteali, pa moramo devati v dve vrsti: v prvi vrsti so čutne, v drugi so nadčutne ali nečutne ugodnosti. Tako je tudi ugajanje ali čutno ali nadčutno (nečutno). Ta razloček izvira iz naše narave. Ugodnost nas objame prvič tedaj, kadar delujejo naši čuti ob kakem prijetnem predmetu; kadar tipamo kaj gladkega, okušamo sladkobo, vonjamo dišečo cvetlico . . . tako ugajanje je vsekako čutno. Ugodnost pa nas prevzame tudi tedaj, kadar slišimo o sebi ali prijateljih kaj pohvalnega, kadar smo delo dobro dokončali, kadar smo našli, kar smo iskali, kadar smo kako novo resnico spoznali. To ugajanje ni čutno, ker nimajo čuti pri njem, n. pr. pri hvali, ničesar opraviti, temveč je samo v umu. Zato bi je lahko imenovali tudi umsko

ugajanje. Ni pač težko tako ločiti, če le malo pazimo nase, a potrebno je, ako hočemo prav umevati lepoto in njeno bistvo. Drugih vrst ugajanja nam ni treba ločiti, ker so razločki med njimi brez pomembe za naše vprašanje.

Sedaj torej vprašajmo: Ali je ugajanje ob lepih predmetih čutno, ali nadčutno — umsko? Ali je tako, kakor če občutimo milo gorkoto, mehko obleko, sladko pijačo; ali pa tako, kakor če nam ugaja hvala naših znancev, novica o zmagi domačih vojakov, ali spoznana nova resnica? To treba preiskati.

Najprej je to umevno, da ugodnosti iz lepih stvari ne čutimo s tipanjem, ne z okusom, ne z vonjem. Pač pa spoznavamo čutne lepe predmete z vidom in s sluhom. Ker sta vid in sluh prava čuta, utegne biti tudi ugajanje ob čutnih lepih predmetih — le o teh govorimo najprej — čutno. Da je to ugajanje na čutni podlagi, za to so ti-le razlogi:

1. Predmet se nam zdi lep in nam ugaja prav tak, kakor ga vidimo in slišimo. Ni nam treba popraševati ali premišljevat, kako ga je neki umeti, iz česa je, čigav je, čemu je, ampak kar pogled sam nam priča o lepoti. Jednako je tudi z glasbo: soglasje nam ugaja, ne da bi o tem kaj preudarjali ali preiskovali, kakšno je soglasje. Torej je ugajanje že pri čutenju samem.